

Литература

1. Безсонова, С. С. Історія населення Середнього Подніпров'я в скіфські часи / С. С. Безсонова // Цивілізації давньої України. – К., 2001. – С. 103–111.
2. Болтрик, Ю. В. Следы набега скифов на Трахтемировское городище в Среднем Поднепровье / Ю. В. Болтрик, Е. Е. Фиалко // Тезисы докл. третьей Кубанской археолог. конф. – Краснодар, 2001.
3. Кириченко, М. И. Общность функций древнерусских городов с топонимом «Переяславль» / М. И. Кириченко // Актуальні проблеми вітчизняної історії. Збірник наукових праць. – Х.: ХНУ імені Каразіна, 2011. – Вип. 14. – С. 16-23.
4. Ковпаненко, Г. Т. Памятники скифской эпохи днепровского лесостепного правобережья (Киево-Черкасский регион) / Г. Т. Ковпаненко, С. С. Бессонова, С. А. Скорый. – К., 1989.
5. Ковпаненко, Г. Т. Раскопки Трахтемировского городища / Г. Т. Ковпаненко // Археологические исследования на Украине в 1965–1966 гг., – К.: Наук. думка, 1967.
6. Ковпаненко, Г. Т. Раскопки Трахтемировского городища / Г. Т. Ковпаненко // Археологические исследования на Украине в 1967 г., – К., – 1968.
7. Ковпаненко, Г. Т. Раскопки Трахтемировского городища [Текст] / Г. Т. Ковпаненко // Археологические исследования на Украине в 1968 г., – К., – 1971.
8. Ковпаненко, Г. Т. Отпечатки злаков на керамике Трахтемировского городища [Текст] / Г. Т. Ковпаненко, З. В. Янушевич // Скифский мир. – К., – 1975.
9. Кучера, М.П. Переяславское княжество // Древнерусские княжества X – XIII вв. – М., 1975.
10. Максимов, С. В. Загадка Зарубського монастиря / С. В. Максимов, О. С. Степанович // Археологія. – № 2. – 2001. – С. 152-158.
11. Отроценко, В. В. Історія племен зрубної спільності. Рукопис дисертації на здобуття вченого ступеню доктора історичних наук. – К., 2002.
12. Павленко, Ю. В. Передісторія давніх русів у світовому контексті / Ю. В. Павленко. – К., 1994.
13. Пассек, Т. С. Отчет (предварительный) о работах Поросской археологической экспедиции в 1945 г. / Т. С. Пассек. НА ІА НАНУ, Інв. № 1945/4. – К., 1945.
14. Петрашенко, В. О. Роботи Трахтемирівської експедиції у 2000 р. / В. О. Петрашенко, Л. І. Виногородська, В. К. Козюба // АБУ 1999-2000 рр. – К., 2001. – С. 189-190.

15. Петрашенко, В. О. Узбережжя Канівського водосховища. Каталог археологічних пам'яток / В. О. Петрашенко, В. К. Козюба – К., 1999.
16. Петренко, В. Г. Отчет о работе поросского отряда / В. Г. Петренко НА ІА НАНУ, Інв. № 1963/55. – К., 1963.
17. Полтавець, В. І. З історії дослідження пам'яток передскіфського і скіфського часів у басейні Тясмину / В.І. Полтавець // Археологія. – 2008. – № 4.
18. Рыбаков, Б. А. Мир истории: начальные века русской истории / Б. А. Рыбаков. – М., 1987.
19. Рыбаков, Б. А. Язычество Древней Руси [Текст] / Б. А. Рыбаков. – М., 1988.
20. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся / Собрал Л. Похилевич. – Біла Церква, 2005.
21. Тереножкин, А. И. Культура предскифского времени в Среднем Поднепровье (Чернолесский этап) / А. И. Тереножкин // Вопросы скифо-сарматской археологии. – М., 1954.
22. Тереножкин, А. И. Отчет о разведке в Поросье и по р. Стугне в 1953 г. / А. И. Тереножкин. НА ІА НАНУ, Інв. № 1953/9-г. – К., 1953.
23. Тереножкин, А. И. Предскифский период на днепровском правобережье / А. И. Тереножкин. – К., 1961.
24. Фіалко, О. С. Напад скіфів на Трахтемирівське городище / О. С. Фіалко, Ю. В. Болтрик. – К., 2003.

УДК 930.85(100)»03»-058.2:27

До питання про християнізацію сенаторської аристократії Візантії у IV ст.

Козачок Ольга

Козачок Ольга. До питання про християнізацію сенаторської аристократії Візантії у IV ст. У статті зроблено спробу розглянути особливості процесу прийняття християнства сенаторською аристократією Візантії. Увагу зосереджено на одній з найбільш дискусійних у сучасній історіографії проблем – різниці у темпах поширення християнства серед сенаторів Східної та Західної Римської імперії.

Ключові слова: сенат, сенаторська аристократія, християнізація.

Kozachok Olga. On the Christianization of the Senatorial aristocracy of the Byzantium in the IV century. This article attempts to consider features of the process of adoption of Christianity by the senatorial aristocracy of Byzantium. Attention is focused on the one of the most controversial issues in modern historiography - the difference in the rate of spread of Christianity among the senators of Eastern and Western Roman Empire.

Key words: senate, senatorial aristocracy, Christianization.

Козачок Ольга. К вопросу о христианизации сенаторской аристократии Византии в IV в. В статье предпринята попытка рассмотреть особенности процесса принятия христианства сенаторской аристократией Византии. Внимание сосредоточено на одной из самых дискуссионных в современной историографии проблем – разницы в темпах распространения христианства среди сенаторов Восточной и Западной Римской империи.

Ключевые слова: сенат, сенаторская аристократия, христианизация.

Проблеми взаємодії і взаємовпливу різних структур пізньоантичного часу – держави, релігії, ідеології, культури є актуальними у сучасній історіографії. Однак, більшість досліджень, що стосуються взаємозв'язку християнізації та державності зосереджуються на особі імператора, з авторитетом якого пов'язувався ступінь впровадження християнства. Крім того, процес християнізації сенаторської аристократії західної частини імперії, на відміну від візантійської знаті, вже був предметом наукових розвідок та дискусій передусім англійських (П. Браун [18], Т. Д. Барнс [16], П. Хізер [19], М. Т. Арнгейм [15]) і американських вчених (М. Р. Зальцман [24], Дж. А. МакГічі [23], Р. МакМаллен [21;22]). Якщо «сенатори-язичники і християни мірялись силами у римській курії» [2, с. 244], то ситуація на Сході, де сенаторська аристократія була основною базою для християнізації державних структур, породжує чимало запитань.

Складнощі релігійної політики впродовж IV ст. зумовлювали непорозуміння у візантійському сенаті з приводу питання релігійного вибору, звинувачення сучасників у зраді звичаям із наслідком – падіння авторитету сенату. Дослідник П. Браун висловив думку, що протистояння християнства і язичництва знайшло вираження у протистоянні язичницького сенату і християнського імператора [18, р. 2].

Мета роботи – розглянути особливості процесу прийняття сенаторською аристократією Візантії християнства. Увагу зосереджено на одному з найбільш дискусійних в історіографії аспекті – різниці у темпах християнізації сенаторів Східної та Західної Римської імперії

Хронологічні рамки роботи охоплюють період IV ст. – від заснування Константинополя і сенату в ньому та початку християнізаційних процесів до втілення антиязичницького законодавства Феодосія I, що вважається перемогою християнства

Основними джерелами послужили праці язичницьких світських авторів - Амміана Марцелліна [1], Зосима [3], які дають чимало відомостей про політику візантійських імператорів IV ст. щодо сенату, відображають політичні ідеали сучасників. До окремої групи слід віднести джерела, авторами яких є представники Церкви - Феодан [9] та Сократ Схоластик [11]. Ці праці, з одного боку, скупі на відомості політичного характеру, з іншого, не виявляють обережності у висвітленні подій, як світські автори, згадуючи багатьох видатних політичних діячів і, що важливо, їх участь у релігійній політиці. Інформацію про специфіку формування сенаторського прошарку, значення релігійного чинника у побудові кар'єри черпаємо з «Кодексу Феодосія» [25]. Праця Лібанія [10] – єдине джерело, де зафіксоване зростання числа сенаторів впродовж IV ст. Відомості з джерел дають нам змогу говорити про інтенсивність процесу християнізації, відмінності його перебігу на різних територіях, проте від подання кількісних характеристик слід відмовитись.

Поява історіографії питання про кількісне співвідношення сенаторів-язичників і християн у сенаті зумовлена специфікою формування сенату у Візантії. Якщо римський сенат був владним інститутом виключно спадкової аристократії, яка неухильно дотримувалася державної язичницької віри, то у константинопольському сенаті присутні також військові, варвари, які були язичниками, тоді як імператори брали курс на християнізацію імперії. Порівнюючи римський і візантійський сенат за релігійним критерієм більшість дослідників стверджують, що на Сході нова релігія поширювалась значно швидше і християн серед константинопольських сенаторів було близько половини [12, с. 19; 2, с. 241]. Пояснюють дослідники цей факт тим, що на Сході імператор володів більшою політичною владою, сенатори ж перебували у його підпорядкуванні. Відтак, прийняття християнства імператором мало означати й християнізацію членів сенату [24, р. 70]. Дж. А. МакГічі стверджує, що наприкінці IV ст. сенатори-язичники не надто перевищували кількість християн. Дослідник робить такий висновок на основі аналізу епістолярної спадщини Квінта Аврелія Сіммаха, який написав 54 листи колегам язичникам і 33 – християнам [23, р. 226]. Відмінну думку щодо цього питання висловлює вчений А. А. Спаський, який стверджує, що християни поступалися у своїй чисельності язичництву, були позбавлені політичного впливу й не проявляли ініціативи, щоб його здобути [12, с. 23]. Крім того, новонавернені

чиновники-християни частіше проживали в провінціях й не могли безпосередньо брати участь у вирішенні питань на засіданнях сенату. Дослідники Р. МакМаллен [22, р. 85-87] та Дж. Шерідан [25, р. 187] стоять на позиції, що християн та язичників у сенаті було порівну, однак, погоджуються, що язичники були багатшими і впливовішими. Дж.А. МакГічі помічає складнощі в дослідженні цього питання в тому, що в межах бюрократичних кіл сенатори-язичники і християни були тісно пов'язані між собою й нема змоги точно ідентифікувати їхню релігійну приналежність [23, р. 225].

Для визначення співвідношення чиновників-язичників і християн у сенаті дослідники послуговуються просопографічним методом та методом комп'ютерної обробки даних й на їх основі будують статистику. Однак використання обох методик дає велику похибку. Про це свідчить невідповідність кількості сенаторів відображеній у джерелах, що є теж приблизними та даними за категоріями «християни», «язичники» та «інші», адже у східних провінціях були також поширені різні культу. Висновки дослідників базуються на вивченні «особливих» прикладів, що привернули увагу сучасників, проте на їх основі практично неможливо вирахувати середній показник прихильності щодо християнства сенаторів певного рангу.

Мало не всі дослідники погоджують, що період після кризи III ст. став часом напружених духовних пошуків, обумовлених глибокими змінами у суспільній та індивідуальній свідомості. Результатом цього стало поступове зближення язичництва і християнства, що сприяло порівняно безболісній адаптації християнства до структур Римської імперії. Однак, для консервативної сенаторської аристократії IV ст. язичництво було важливою частиною їхнього світу і набуття християнства тягло за собою втрату статусу.

Беручи за основу дослідження висновки вчених щодо умов християнізації, слід звернути увагу на деякі неузгодженості. 1. Криза III ст. більшою мірою проявилася на Заході й підстави для поширення нової віри готувалися тут протягом кількох століть, однак християнство мало сприятливіші умови поширення на Сході. 2. Якщо покластися на підрахунки вчених наприкінці IV ст. близько 49 % сенаторів найвищого рангу *vir illustis* були християнами [24, р. 223], тоді як пояснити появу сильної язичницької опозиції, що дала змогу говорити про «язичницьке відродження» в сенаті?

Навернення Константина Великого у християнство відбулося лише наприкінці життя імператора. Більшість у константинопольському сенаті становили перевезені Константином з Риму сенаторські родини [14, с. 50], проте вже тоді «християни почали займати високі державні посади: консула в 323, префекта Риму в 325 і префекта преторія в 329» [6, с. 21].

Особи християнського віросповідання активніше, поряд зі старими римськими аристократичними сім'ями, потрапляють у сенат за Констанція II. Наприклад, Флавій Тавр, який походив зі скромної родини, був префектом Італії, а у 361 р. став консулом і мав добрі стосунки з сенатом [24, р. 102]. На думку М. Р. Зальцман, про готовність Констанція II «просувати» чиновників – християн в управлінському апараті свідчать призначення їх на високі пости на Заході [24, р. 102]. У зв'язку з цим поширюється недовіра язичницької частини сенату до імператора. Відносини між сенаторами-язичниками та Констанцієм II загострилися після його наказу усунути з курії Вівтар Перемоги, який стояв тут три століття, але тепер ображав почуття сенаторів-християн [15, р. 75]. Цікаво, що до візиту імператора до Риму в 357 р. чиновників-християн Вівтар Перемоги зовсім не бентежив [25, р. 187].

Рим був найпроблемнішим у процесі християнізації. Намагаючись заручитися підтримкою тамтешніх чиновників, до вищих державних структур Візантії залучалися язичники [18, р. 3]. Зокрема Констанцій II ввів в сенат філософа Фемістія, який був одним із ідеологів «язичницької партії» в сенаті. На думку дослідника Дж. Вандерспоеля, призначення Фемістія було зумовлене пошуком підтримки язичницької інтелектуальної еліти, досягнення згоди між нею, християнською державою і місцевою аристократією [27, р. 88].

Після набуття християнством статусу державної релігії процес його прийняття сенаторською аристократією активізувався. Відомий випадок, коли карфагенець Фаустин наприкінці IV ст. хотів прийняти християнство лише заради того, щоб зробити муніципальну кар'єру і здобути сенаторський статус [24, р. 103]. У 408 р. вийшла постанова, за якою при обранні на високу посаду перевага надавалась християнам [26. XVI.5.42, р. 460]. Однак, слід наголосити, що указ, за яким займати судові та адміністративні посади можуть лише православні, вийшов тільки у 468 р. [5, с. 33]. Щодо сенату Західної Римської імперії, то в цей час тут також відбувалися зрушення на користь християнства. Т. Д. Бернс вважає, що можна погодитись з тим, що на середину IV ст. абсолютну більшість у римському сенаті становили язичники, але для кінця IV ст. це твердження не є вірним. Християни, хоч і не надто чисельно, проте посідають місця консулів, міських префектів [16, р. 142].

Не можна погодитись з думкою, що з кінця IV ст. – часу впровадження антиязичницького законодавства Граціаном та Феодосієм I – язичництво втрачає останні претензії на роль державної релігії. Заходи проти язичництва були спричинені не лише визнанням християнства державною релігією, але й прагненням у важкі для імперії часи звільнити скарбницю від зайвих витрат на язичницькі обряди [3. IV.59, с. 201-202]. Проте, як зазначав Амміан Марцеллін витрати священнослужителів були

не менш обтяжливі для держави [1. XXVII.3.14, с. 417]. Для того, щоб зупинити спротив язичництва, проводились репресії, встановлювалися штрафи, скасовувались привілеї та накладалися обмеження, зокрема вони позбавлялись права складати заповіт [4, с. 71-72]. Такі заходи були чи не найефективнішими, адже зачіпали майнові права сенаторів, проте були дієвими короткий час. Чи не усі заборони й перестороги в релігійній політиці ініційовані імператором Феодосієм, колись були започатковані Констанцієм II. Хоч за недотримання цих законів передбачалася смертна кара [26. XVI.10.2-5, р. 481], їх виконання не контролювалося й фактично було проігнороване сучасниками. Певною мірою підтвердилася теза язичницької опозиції про те, що «християнство не лише не сприяє подоланню протиріч в державі, але поглиблює їх і руйнує єдність суспільства», однак почала проявлятися і криза язичництва, його релігійна непопулярність [7, с. 108-110].

Язичницька опозиція Сходу не перейшла у відкриту боротьбу з імператорами, проте її загроза залишалася і на початку V ст. На Заході російський вчений О. С. Козлов відзначає більш рішучу опозицію з боку сенаторів, яку не змогли ліквідувати навіть каральні акції [4, с. 70-71]. На думку П. Хізера, відсутність єдності в опозиційних виступах у Константинополі була результатом того, що східний сенат був розколотий на політичні фракції, і навіть після смерті Феодосія I тривало практично десятиліття політичної нестабільності [19, р. 200]. Однак, якщо на Заході в сенаті завжди була людина, навколо якої гуртувалася група спротиву – Веттій Агорій Протекстат, Вірій Нікомах Флавіан [23, р. 224], то на Сході такого авторитету не було.

Цікаво, що попри атмосферу нетерпимості, сенатори в IV ст. почали долучатись до вирішення церковних справ. На думку М. Р. Зальцман, сенатори не надто прагнули втручатися у питання релігії, а, тим більше, не бажали робити кар'єру в церкві, адже вважали, що церковний чин не можна прирівняти до сенаторського статусу [24, р. 132]. Тим не менше, у Візантії відомий випадок коли сенатора було обрано єпископом. Сократ Схоластик розповідає, що після відмови від єпископської кафедри Григорія Богослова і повернення його в Назіанзін, на його місце було запропоновано сенатора Нектарія, який на той час ще займав посаду претора [11. V.8.5, с. 212]. На той момент Нектарій навіть не був охрещеним і цей обряд було проведено лише перед висвяченням його на єпископа [20, р. 173]. Пояснювали такий вибір потребою у досвідченому адміністраторові і політику, який зумів би покращити становище константинопольської церкви

Серед єпископів IV ст. відомі ще кілька сенаторів – Амвросій, Сідоній Аполінар, Марцел, Петіліан, Клавдій Люпціній, які володіли титулом *vir clarissimus*, проте, більше єпископів походило з середовища

куріалів. На думку Ф. Гіларда, через наявність таких прикладів серед дослідників пізньоантичного періоду поширилась думка нібито представники сенаторського прошарку обирали між державною і церковною службою. Однак, християнізація не змушувала сенаторів відмовлятися від традиційного *cursus honorum* [20, р. 153-156, 167, 169, 174]. Відомі єпископи й серед італійських сенаторів, проте, як відзначив С. Дж. Барніш, «італійські сім'ї воліли призначати і управляти єпископами, а не приєднуватися до них» і стосунки останніх з сенатом були слабшими [17, р. 138-139].

У джерелах згадується про присутність сенаторів на церковних соборах [9, с. 83], проте, їм відводиться або скромна роль спостерігачів, або учасників обговорення певного випадку. Найактивнішу роль у релігійній політиці, на думку О. О. Чекалової, сенат почав відігравати під час правління імператора Юстина [13, с. 28], після завершення періоду «релігійних воєн».

Таким чином, християнізаційні процеси у Східній і Західній частинах імперії проходили синхронно. Темп християнізації сенаторської аристократії був приблизно однаковим і залежав від реалій часу. Тому спочатку задля єдності імперії, потім задля усунення опозиції до управлінського апарату вводились представники різних релігій. Політика імператорів щодо віросповідання членів Сенату не відзначалася особливою строгістю чи ультимативністю. Неприйняття сенаторами серед інших верств населення християнства зумовлювалось і підтримкою консервативних римських традицій, і не сформованістю чіткої лінії релігійної політики, й прагматичними міркуваннями. Ситуація дещо змінилася з проголошенням християнства офіційною релігією та затвердженням на законодавчому рівні переваг при вступі на високу посаду чиновникам-християнам.

Література

1. Аммиан, Марцеллин. Римская история / Пер. с лат. Ю. А. Кулаковского, А. И. Сонни. – М., 2005.
2. Донини, А. У истоков христианства (от зарождения до Юстиниана) / А. Донини / Пер. с итал. И. И. Кравченко. – М., 1989.
3. Зосим. Новая история / Пер., комментарий, указатели Н. Н. Болгова. – Белгород, 2010.
4. Козлов, А. С. Основные черты оппозиции правительству Феодосия I в восточной части Римской империи / А. С. Козлов // Античная древность и средние века. – 1975. – Вып. 12. – С. 66-78.
5. Козлов, А. С. Основные направления политической оппозиции правительству Византии в 50 – начале 70-х гг. V в. / А. С. Козлов // Античная древность и средние века. – 1983. – Вып. 20. – С. 24-39.

6. Корсунский, А. Р., Гюнтер, Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.) / А. Р. Корсунский, Р. Гюнтер. – М., 1984.
7. Курбатов, Г. Л. Политическая теория в ранней Византии. Идеология императорской власти и аристократическая оппозиция / Г. Л. Курбатов / Культура Византии IV – первая половина VII в. / Под ред. З. В. Удальцовой. – 1984. – С. 98-119.
8. Курбатов, Г. Л. Ранневизантийские портреты: К истории общественно – политической мысли / Г. Л. Курбатов. – Ленинград, 1991.
9. Летопись византийца Феофана от Диоклетиана до царей Михаила и сына его Феофилакта / Пер. с греч. В. И. Оболенского, Ф. А. Терновского. – М., 1884.
10. Либаний. К антиохийскому сенату / Пер. с греч. С. Шестакова // Речи Либания. – Казань, 1914. – Т. I. – С. 232-246.
11. Сократ, Схоластик. Церковная история / Пер. СПбДА под ред. И. В. Кривушина. – М., 1996.
12. Спасский, А. А. Обращение императора Константина Великого в христианство. Исследования по истории древней Церкви / А. А. Спасский. – СПб, 2007.
13. Чекалова, А. А. Народ и сенаторская оппозиция в восстании Ника / А. А. Чекалова // Византийский временник. – 1971. – Т. 32. – С. 24-39.
14. Чекалова, А. А. К вопросу о возникновении сенаторского сословия Константинополя / А. А. Чекалова // Византийский временник. – 1990. – Т. 50. – С. 47-58.
15. Arnheim, M. T. W. The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire / M. T. W. Arnheim. – Oxford, 1972.
16. Barnes, T. D. Statistics and the Conversion of the Roman Aristocracy / T. D. Barnes // The Journal of Roman Studies. – 1995. – Vol. 85. – P. 135-174.
17. Barnish, S. T. B. Transformation and Survival in the Western Aristocracy, C. A. D. 400 – 700 / S. T. B. Barnish // Papers of the British School at Rome, 1988. – Vol. 56. – P. 120-155.
18. Brown, P. R. L. Aspects of the Christianization of the Roman Aristocracy / P. R. L. Brown // Journal of the Roman Studies, 1961. – Vol. 51. – P. 1-11.
19. Heather, P. Senators and senates / P. Heather / The Cambridge Ancient History. The Late Empire, A.D. 337–425 / Ed. by A. Cameron, P. Garnsey. – 2008. – Vol. XIII. – P. 184-210.
20. Gillard, F. D. Senatorial Bishops in the Fourth Century / F. D. Gillard // The Harvard Theological Review Cambridge University Press, 1984. – Vol. 77, No. 2. – P. 153-175.

21. MacMullen, R. Two types of Conversation to Early Christianity / R. MacMullen // Vigiliae Christianae, 1983. – Vol. 37, No. 2. – P. 174-192.
22. MacMullen, R. Christianity and Paganism in the Fourth to Eighth Centuries / R. MacMullen. – New Haven, London, 1999.
23. McGeachy, J. A. The Editing of the Letters of Symmachus / J. A. McGeachy // Classical Philology. – 1949. – Vol. 44, No. 4. – P. 222-229.
24. Salzman, M. R. The Making of Christian Aristocracy: Social and Religious Change in the Western Roman Empire / M. R. Salzman. – London, 2002.
25. Sheridan, J. The Altar of Victory – Paganism's Last Battle / J. Sheridan // L'Antiquite Classique, 1966. – T. 35, Fasc. 1. – P. 186-206.
26. The Theodosian code and novels and the Sirmundian constitutions / A translation with commentary, glossary, and bibliography by Clyde Pharr. – Union, New Jersey, 2001.
27. Vanderspoel, J. Themistius and the Imperial Court: Oratory, Civic Duty, and Paideia from Constantius to Theodosius / J. Vanderspoel. – Ann Arbor, 1995.

УДК 94(355+395) «-0547»

Персо-урартський конфлікт 547 року до н. е.

Мочаліна Алевтина

Мочаліна Алевтина. Персо-урартський конфлікт 547 року до н. е. Головні аспекти створення Ахеменидської імперії та численні військові походи Кіра Великого до цього часу привертають увагу світових дослідників, адже історія будівництва Перської держави має цілий ряд суперечливих питань. Одним з таких є персо-урартський конфлікт 547 року до н. е., передумови і наслідки якого дають змогу переглянути хід історичних подій відповідного періоду на територіях Стародавнього Сходу.

Ключові слова: Кір Великий, Персія, Урарту, конфлікт.

Мочаліна Алевтина. Персидско-урартский конфликт 547 года до н. э. Главные аспекты создания Ахеменидской империи и многочисленные военные походы Кира Великого до нашего времени привлекают внимание мировых исследователей, т. к. история формирования Персидского государства содержит множество спорных вопросов. Одним из таковых является персидско-урартский конфликт